

УДК: 811.161.2'111'373.21

doi: <http://dx.doi.org/10.30970/vpl.2019.71.10318>

АСОЦІАТИВНО-ОБРАЗНЕ ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ЗНАЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ВЛАСНИХ ІМЕН У РІЗНИХ МОВНИХ КАРТИНАХ СВІТУ

Ірина ЗАВАРИНСЬКА

*Теребовлянський коледж, культури і мистецтва
кафедра філологічних дисциплін,
вул. Застіноцька 42, Теребовля, Тернопільська обл., Україна, 48100,
тел.: 0967647386
e-mail: zif30@ukr.net*

Розглянуто семантику, функціонування та етимологію антропонімів у неблизько споріднених мовах. Мовна картина світу представляє єдине смислове онімне поле, в межах якого відбувається семантичне переосмислення назв. Виникнення конотативного значення онімів за своєю сутністю суб'єктивне, і суб'єктивність номінацій в антропонімі відображає менталітет народу, особливості його світосприйняття в різні часи та в різних субкультурних стратумах.

Ключові слова: ономастика, антропоніми, мовна картина світу, етимологія, семантика, фразеологічні одиниці.

Постановка проблеми. Поняття конотації є одним із ключових при описі мовних і концептуальних моделей світу різних мов, оскільки саме у конотативних емоційно-оцінних характеристиках мовних одиниць виражається світобаченням носіїв певної мови. У кожній національній мові існує величезний арсенал конвенціонально закріплених мовних знаків, які втілюють результати пізнавальної діяльності певної етнокультурної спільноти, її соціального і когнітивного досвіду.

Метою дослідження є встановлення семантичної структури конотативних антропонімів в англійській та українській мовах, з'ясування спільних та відмінних рис зіставлюваних одиниць в аспекті первинної і вторинної номінації.

Для реалізації цієї мети потрібно вирішити такі завдання: описати семантичну структуру антропонімів на основі словникових дефініцій, встановити їхню конотацію, порівняти оцінну маркованість номінацій у різних сферах функціонування.

Актуальність дослідження. В сучасній ономастиці продуктивним залишається вивчення структури, семантики й функціонування антропонімів у складі фразеологічних одиниць різних мов. Зокрема, вивчають використання імен в художній літературі, соціальну зумовленість антропонімів, способи і засоби вираження емоційно-експресивних відтінків в іменах, офіційні й неофіційні форми антропонімів з погляду їхнього стилістичного розмежування, продуктивних способів і засобів номінації прізвищ, антропонімів у різних територіальних, соціальних і субкультурних сферах, функціонування антропонімів в епічних творах, прислів'ях, приказках, загадках (Т. Кондратьєва); антропонімія в художній літературі і фольклорі перебувала у полі зору К. Зайцевої, С. Зініна, М. Капенка, Є. Магазаника, В. Михайлової, В. Ніконової, Г. Сілаєвої та ін.

Функціонування власного імені в міфологічній лексиці розглядають А. Пеньковський, О. Черепанова та ін.

Проте помітним є брак міжмовних лексико-семантичних і фразеологічних антропонімів порівнянь з позиції їх конотації у неблизько споріднених мовах, що є предметом нашого розгляду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До сьогодні тривають дискусії ономастів щодо природи власних назв, відмінностей власних назв від апелятивів, наявності у власних назв значення.

У сучасній лінгвістичній науці виокремлюють принаймні три підходи щодо розв'язання зазначеної проблеми. Зокрема прагматичний підхід до семантики онімів. На думку дослідників, а саме А. М. Кравчук, різні погляди на семантичну природу власної назви зумовлені як складністю самого об'єкта аналізу, так і різним трактуванням терміна 'значення', змішуванням мовного та мовленнєвого рівнів аналізу, неоднорідністю семантичної структури різних видів онімів. Ця дослідниця приєднується до думки тих учених, які вважають, що власна назва має значення: "Залишаючи поза увагою нечисленні явища нетипової, асистемної ономастичної номінації, доходимо висновку про наявність у власній назві, крім суто знакової, глибшої інформації. На рівні мови ця інформація повністю накладається на те поняття (значення), яке має родова апелятивна назва (наприклад, 'чоловік' або 'жінка' – для антропонімів, 'населений пункт' – для ойконімів, 'тварина' – для зоонімів та ін.)". Крім того, на мовному рівні власна назва може мати й інші характеристики, що виводяться з мовно-структурного оформлення оніма (можливі формальні показники етнічно-національної належності (в топонімах та антропонімах); статі (в особових іменах, рідше – в прізвищах), віку (переважно в особових іменах)). До того ж кожне загальне значення власної назви, на відміну від відповідного значення родового апелятива, доповнюється компонентом 'ім'я' (людини), 'прізвище' (людини), 'назва' (міста) тощо. Однак вирішення за родовою апелятивною назвою, хоч і типове явище, але в ньому теж є винятки. Існує низка, зокрема, антропонімів, за формою яких не можна визначити належність до роду (чоловік-жінка). П. П. Чучка писав, що "... кожний антропонімний клас має свої особливості, а отже, й свою специфіку вивчення...". Окрім того, свого часу запропоновано й компромісне вирішення проблеми: визнання наявності у власної назви мовленнєвого значення за відсутності мовного значення і мовознавцями, які розвивають тезу про повноправний, хоча й специфічний, мовний статус власних назв. Про специфічний мовний статус онімів говорить і М. Е. Рут, яка вважає, що "питання про наявність/відсутність і про характер лексичного значення власних назв можна вирішити лише щодо конкретних класів оніма". Ця дослідниця дійшла такого висновку: "Антропонім може бути дволиким: він існує сам по собі і як власне ім'я конкретної людини. Антропонім сам по собі не має реального значення – власне ім'я має відсоціумний денотат і відсоціумний конотат. Антропонім сам по собі вбирає в себе культурні конотації, за рахунок чого формуються фантомні лексичні значення, які перетворюють його на проміжну форму між онімом й апелятивом – 'конотонім', за визначенням Є. Отіна). Власне ім'я варіюється в соціумі, через численні варіанти й дублети намагаючись реалізувати денотативне й конотативне наповнення семантики імені. Антропонім існує в мові, особливості його функціонування визначаються мовними законами. Власне ім'я існує в соціумі, і чим вужчий соціум, тим яскравіші особливості функціонування імені". Однією з найважливіших причин функціонування ономастичного компонента у складі фразеологічних висловів є узагальнення значення імені, близьке до значення соціально-оцінного апелятива. Така ідея є ключовою для робіт Д. Зеленина та Ж. Вандрієса.

Під ономастичним компонентом розуміємо переосмислені власні назви (оніми) – вторинні, видові назви, що доповнюють і уточнюють первинну, загальну й служать для розрізнення номенів одного типу. До них належать похідні від топонімів, антропонімів, міфонімів, псевдоонімів тощо, які характеризуються специфічними національно-культурними і символічними нашаруваннями.

Сказане безпосередньо стосується і знаків культури ономастики, якими є фразеологічні та лексичні одиниці з онімним компонентом.

Проблеми функціонування власних назв у складі фразеологізмів присвячені праці Г. Манушкіної, О. Сафронової, Н. Філіпакі, О. Кудріної, Л. Степанової, Я. Лагинович, А. Кравчук, В. Бояркіної та ін.

Входження власних назв до складу фразеологічних одиниць (далі – ФО) відбувається двома шляхами: по-перше, на образно-смысловій основі символічного значення, що розвивається ще до фразеологізації й бере витоки від одиничного, видового значення оніма і, по-друге, на основі загального, родового значення оніма, при цьому вторинний, символічний зміст мотивується конотаціями, зумовленими загальною семантикою ФО.

Виклад основного матеріалу. Аналіз фразеологічних одиниць з антропонімним компонентом як яскравого фрагмента ідіотично маркованих фразеологізмів у зіставлених мовах, встановлення когнітивно-ономасіологічної відповідності значення власної назви у складі ФО, зіставлення концептуальних структур, відображених у їхній семантиці, відтак з'ясування лінгвокультурологічного та етнолінгвокультурологічного значення ФО з ономастичним компонентом є важливим етапом вивчення процесу міжкультурної комунікації, естетично-духовного обміну між етносами тощо.

Наголосимо, що з'ясування механізму вторинної номінації власних імен у різних мовних картинах світу дає можливість виявити семантичні закономірності функціонування антропонімів на позначення прізвиська людини.

Предметом пропонованої розвідки є конотативна маркованість лексичних і фразеологічних одиниць з антропонімним компонентом.

Незважаючи на достатній доробок у цій сфері, питання про семантику власного імені в лінгвістиці до цього дня залишається спірним. Існуючі думки з цієї проблеми представлені прямо протилежними точками зору – від заперечення наявності в онімів, зокрема й у антропонімів, лексичного значення до визнання того, що власні імена мають значення як у мові, так і в мовленні.

Услід за Н. Алефіренком ми вважаємо, що оскільки оніми – це слова, то вони не можуть не мати значень як вербалізованого віддзеркалення у нашій свідомості об'єкта, якому надається ім'я, і що власним іменам властиве ономастичне значення [1: 168].

В антропонімії до певної міри виявляється зв'язок між лексичною основою оніма й апеллятивом, на основі якого він утворений. Проте між ономастичним значенням антропоніма й семантикою апеллятива не буває певної відповідності.

Ономастичне значення за своєю сутністю – вторинне, воно є результатом метафоричної інтерпретації людиною картини світу. Позаяк антропоніми виникають і функціонують у суспільстві, вони є “частиною історико-культурного життя його носіїв і надзвичайна інформативна цінність власного імені як своєрідного компонента національної культури неzapеречна” [9: 171].

Індивідуальні культурні надбання, запас знань і коло асоціацій, тобто весь когнітивний досвід людини входять у концептосферу онімів [3: 4].

Номінації з антропонімним компонентом на позначення прізвиська людини поділяються на інтралінгвальні, що існують в одній мові, та інтерлінгвальні – такі, що представлені у декількох мовах.

До останніх можна віднести такі англійський номен, як *Gay Lothario* – ‘донжуан, ловелас’ (вираз вперше зустрічається у п’єсі Н. Роу (N. Row, 1674–1718) (“*The Fair Penitent*”):

“*However, it was not until several years after Mr. Sluss had married, and when he might have been considered settled in the way of ..., that he actually essayed to any extent the role of a gay Lothario*” (Th. Dreiser) [2: 373].

В українській мові існує вираз Дон Жуан, який не відповідає йому за зовнішньою формою, але ізоморфний за змістом. Як відомо, ця номінація в обох мовах вживається на позначення розпусти серед чоловіків. У першій номінації семантика розпусти передається квалітативним компонентом *Gay*, що має значення ‘радісний, веселий, розпусний’. Лексема ця увійшла в ужиток у 1178 році зі значенням ‘повний радості’, що походить з *O. Fr. gai* ‘радий’, ‘щасливий’ (порівняймо *O. N. G. wahi* ‘гарний’) [Lingvo].

Показовим є й інше вживання *Lothario* в англійській мові має семантику ‘вбивця жіночих сердець, вбивця жінок’, що увійшло у вжиток у 1756 році, за іменем основного чоловічого героя твору Ніколаса Роува “Чесний грішник” (1703).

Саме ім’я *Lothario* є It-формою *O. N. G. Hlothari, Hludher*, звідки й походить *Ger Luther* – ‘знаменитий воїн’, з *O. N. G. lut* (*loud* голосно) + *heri* – ‘господар, армія’. Елемент *don* номена *Don Juan* походить з *L. dominus* – ‘лорд, господар’. Ймовірно, що метафоричне вживання *Don Juan* та *Gay Lothario* позначення гульвіси, розпусника мотивується компонентом *Don* (господар) зі семантикою господар жінок та *Lothario* ‘завойовник’ (жінок) [Lingvo].

У цих інтерлінгвальних ФО можна віднайти міжмовні лексико-семантичні відповідники із синонімічним значенням. Прикладом є англійські культурами типу:

Jack among the maids – ‘бабій, любитель жінок’ [2: 554],

Jack-a-dandy – ‘бабій, денді, франт піжон, хлюст’ [Lingvo].

Ці номінації передають семантику розпусти не через антропонім, а через його оточення.

Так, у ФО *Jack among the maids* детермінантним компонентом є лексема *maid*, яку використовують на позначення дівчини.

Одна із версій походження лексеми *dandy* у *Jack-a-dandy* з шотландського *Dandy*, що є демінутивом від *Andrew* [Lingvo].

Andrew походить з *fr. Andre*, з *L. Andreas*, з *gr. Andreas* від *andreios* – ‘чоловічий’, з *aner gen. Andros* – ‘чоловік’.

У різних номінаціях компонент *Jack* виступає і як позитивно, і як негативно маркований. Сама лексема *Jack* є англіфікацією французького імені *Jacques*, яке є зменшувальною формою від *L. Jacobus*, але в Англії це ім’я завжди асоціювалося з апелятивами *Johan, Jan, John* і тому деякі дослідники вважають, що воно має місцеве походження. До того ж як загальна назва ця лексема використовується при зверненні до незнайомця. Так, моряків прозивають *Jack-tar*.

Про пихатого, зарозумілого чиновника говорять – “*Jack in office*” [2: 554]. Просторовий прислівник *in* та локус *office* виражають професію, сферу діяльності. Антонімічне значення просторового маркера наявне у ФО *Jack out of office* – ‘безробітний’ [2: 554].

До семантичної сфери професії належить номінація *Cheap Jack (John)* ‘мандрівний дрібний торговець (дешевими товарами)’:

“*You don't mean to say that you would like him to turn public man in the way – making a sort of political Cheap Jack of himself?*” (G. Eliot)” [2: 554].

Атрибутний компонент *Cheap* ‘дешевий’ надає фразеологізму негативного конотативного відтінку. Про самотню людину кажуть *Jack Jones*.

Компонент *Jones* римується з лексемою *alone* та надає значення ‘один, самотній’:

“*You are on your jack jones again. What do you do?*” [2: 554].

На позначення працюючої людини в англійській мові представлена етноунікальна номінація:

Jack of all trades – ‘на всі руки майстер’ та антонімічна їй за змістом:

to be Jack of all trades and master of none – ‘за все братися і нічого не вміти’ [2: 555].

Про людину, яка правильно оцінює ситуацію, кажуть *Johnny on the spot*:

“*The guy has a flair for things; he's a real Johnny on the spot*”.

Таку ж номінацію вживають при позначенні людини, на яку можна покластися:

“*He's our Johnny on the spot who can always step in and help us in the clutch*” [Lingvo].

Просторовий компонент *spot* – ‘місце’ у цьому разі реалізує асоціативне значення важкої ситуації.

Про звичайну, пересічну людину кажуть *Tom, Dick and Harry* – перший зустрічний чоловік; всякий, кожний; звичайні, прості люди [2: 957]. Таке значення досягається використанням поширених імен.

Прототип такої людини міститься також у синонімічній номінації *John Q. Public* – Джон Кью Паблік – ‘публічна, звичайна людина’.

Апелятив *John* виконує таку ж саму функцію, що й *Tom, Dick, Harry* у попередній фраземі, підсилюючи у такий спосіб метонімічне перенесення.

У правничій сленго-професійній сфері звичайна людина іменується як *John Doe* і має значення ‘уявний відповідач у судовому процесі’:

John Doe and Richard Roe – ‘пересічна, звичайна людина’ [2: 557].

Апелятив *Tom* також використовується на позначення звичайної людини. До того ж, так називають самця різних тварин та птахів – *Tom turkey* – ‘індик’.

Ще одним виразником цієї ідеї є фразеологізм *John Bull* – Джон Булль [2: 557]. Ця номінація увійшла у вжиток з твору Дж. Арбетнота, шотландського лікаря і письменника “Історія Джона Буля”. З того часу вона вживається як персоніфікація англійської нації у цілому, типовий же англієць маркується за схожістю до героя книги, людини з люлькою, на велосипеді.

Семасіологічний та історико-етимологічний напрями дослідження фразеологізмів, ґрунтуючись на твердженні про значеннєву навантаженість онімів, зокрема конотонімів, дають цінну інформацію про національно-культурні особливості мовних картин світу.

Концептосфера кохання та сімейних стосунків також не можуть не міститися в семантиці онімних компонентів, адже кохання – це перш за все емоції, які відчують люди.

Така семантика реалізується у фразеологічних одиницях:

Good Jack makes a good Jill (В гарного Джека – гарна Джил) – ‘у гарного чоловіка – гарна дружина’ [2: 425];

Jack and Jill – ‘хлопець і дівчина; закохана пара’ [2: 554].

Вираз *Darby and Joan* має значення: ‘нерозлучна стара пара, віддані люди (за ім’ям героїв балади Г. Вудфолла опублікованої у 1735 році)’:

“*You might have sat, like Darby and Joan, flattered each other* (W. Thackeray)” [2: 264].

Показовою в англійській мові є група фразеологічних номінацій на позначення професійного прізвиська. Зазвичай онімний компонент відіграє домінуючу роль у розумінні значення усієї номінації. У складі цієї групи виокремлюють професіоналізми, серед яких найчастотнішими є метонімічні заміни онімним компонентом представлених військових, поліцейських та офісних субкультур.

На позначення поліцейських використовують власні назви *Sam and Dave*:

“*And there at the door were my old buddies Sam and Dave with a warrant*” (у дверях стояли знайомі мені двоє поліцейський з орденом на арешт) [2: 827].

Ім'я Джон теж вживається на позначення приналежності до поліцейських: *Johnny-be-good*: “*Johnny-be-good frisked me*” – ‘поліцейський обшукав мене’ [Lingvo].

Цей онім має негативну конотацію: *John*

- 1) ‘Джон; Іван (чоловіче ім'я)’;
- 2) типова власна назва ‘лакеїв, дворецьких, офіціантів’;
- 3) ‘поліцейський, нишпорка’;
- 4) ‘китаєць’ (*John Chinaman*);
- 5) ‘сутенер’; ‘клієнт проститутки’;
- 6) ‘туалет’, ‘вбиральня’ [Lingvo].

Ця лексема, як ми переконались, окрім інших негативних смислів, позначає й туалет, що символічно передає найбрудніше місце.

У народній свідомості поліцейські концептуалізуються як грубі, вульгарні, недалекі, здатні на жорстокість люди. Водночас, негативна конотація оніма *John* виражається при денотативному позначенні грошей, багатства:

Coal-oil Johnny – ‘марнотратник’ [2: 224].

Ця номінація вживається і на позначення молоді, яка веде бездіяльний спосіб життя: *Johnny* від *John* жартівливо використовується і як (прізвисько англійців, які живуть в районі Середземномор'я, американців – прибічників Конфедерації в час Громадянської війни та молодих людей, які ведуть бездіяльний спосіб життя [Lingvo].

У військовому сленгу ім'я *John* входить до складу номінації, що означає новобранця: *Johnny Raw*:

- 1) ‘новачок’ (“молокосос”);
- 2) ‘новобранець’ [2: 557].

У такому випадку семантика фразеологічної одиниці маркується неонімним компонентом *Raw*, що в перекладі означає ‘сирий’.

Синонімічною цій є номінація американського військового жаргону *Big John* [2: 135].

Показовою є відмінність у субкультурному вживанні антропоніма *Іван* у слов'янських мовах. Так, українське *Іван Іванович* та російське *Иван Иванович* уживається на позначення будь-якого чоловіка [5: 161].

У другому значенні це словосполучення використовують на позначення людини, яку поважають у певному соціальному середовищі, визнаного “авторитета”.

Зокрема Є. О. Отін зазначає, що третє значення антропонімної формули *Іван Іванович* ‘поважна, значуща особа’ нерідко зустрічається із займенником *сам*. Референтна конотація тут підсилюється завдяки протиставленню словосполучення *Іван Іванович* та конотоніма *Іван* – ‘проста людина, роботяга’ [5: 162–163].

Цю номінацію також використовують і в юридичному сленгу на позначення політичного в'язня-інтелігента, засудженого у часи сталінських репресій. Іноді так називали прокурора [5: 163–164].

Негативну конотацію містить пестлива, скорочена форма *Ваня, Ванька*. У такому випадку, ці лексеми відносяться до концептосфери інтелектуальної діяльності людини та позначають людину, яка символізує ваду – психічну хворобу, втрату розуму [5: 89–90].

Внизу оцінної шкали лежать такі фраземи, як: *Ванька Каин* – ‘розбійник, пройдисвіт’, *Русский Ванька* – ‘довірлива, недалека людина, російської національності, простий слов'янський солдат’, *Ванька с Персии* – ‘неохайна людина’, *Ванька Ветров* – ‘пуста, легковажна людина’ [5: 91].

В українських східних говірках вираз *Ванька Ветров* позначає позашлюбну дитину [5: 91].

В українській мові апелюючи *Іван* має таке ж саме смислове навантаження, що й ім'я *Олексій*. Так, за словником українського жаргону *Іван* – ‘нерозумний, придурок’ [6: 160], *Ванька* – ‘дурень’ [6: 76].

Такі номінації, як *Ванька дома, Маньки немає* (у когось) – ‘хто-н. дурнуватий, прищелепуватий’:

“Ну що за чоловік? У нього як Ванька дома, так Маньки немає (Новайд)”;

Ванька з Бугаївки – зневажл. ‘дивакувата людина, недоумкуватий’;

Ванька з гори,

Ванька шаратівський,

Ваньку знати – ‘перекидатися таким, що нічого не знає’;

Ваньку-Дуньку валяти належить до концептосфери ‘дурості’ [9: 76].

Про нерозумну людину носії англійської мови говорять *Jack Adams* [Lingvo].

Синонімічною цій є ФО *Cousin Betsy* – ‘про розпусну, несповна розуму людину’:

“*I don't think there is a man living or dead for that matter – than can say Toster's wronged him of a penny or gave short measure to a child or a Cousin Betsy*” (E. Gaskell) [2: 248].

Концептуальна опозиція ‘розум/дурість’ маркує номінацію *a proper Charlie*:

“*He looks like a proper Charlie*” – ‘він виглядає справжнім дурнем’;

“*You made me look like a proper Charlie*” (Ти мене виставила справжнім дурнем) [2: 248].

В українській мові імена *Альоша, Льоха* звичайно пейоративно забарвлені (порівняймо ще: “*Не будь Олексієм*” – ‘не будь дурнем’) і виступають символами недалекої людини, формуючи досить розгалужений ряд розмовно-діалектних фразеологізмів.

Прикладом такої негативної конотації є такі ФО:

Ахальоха з водокачки (з мильного заводу)

1) ‘неохайно одягнена людина’; 2) ‘недоумкуватий чоловік, дурень’;

Альоша з трудоднями;

Альоша пітерський;

Альоша припечений;

Альоша білогорівський (Білогорівка – смт Попаснянського району);

Альоша гулий;

Альоша з Бугаївки;

“*Тобі, як Альоші з Бугаївки, пояснюй сто раз*” (Бугаївка – смт Перевальського району).

В основі виразу – віддаленість певних пунктів від якогось, наприклад, районного центру: *Альоша з Булавинівки* (Булавинівка – село Новопокровського району);

Олекса приморожений:

“Чи трохи під морозом побув, чи зовсім приморожений, та, мабуть, і Альошею зовуть?”; *Як Альоша* ‘про людину з вадами характеру’ [9: 45].

Показовим виявляється аналіз складників диктуму пропозицій, що містяться у цих номінаціях. Такі фраземи, як *Альоша запальний, Альоша припечений, Олекса приморожений* містять у своєму складі компонент зі значенням стихії, що, очевидно, ґрунтується на уявній деструктивній дії природних стихій на організм та розум людини. Натомість всі інші фразеологізми виникають на межі концептосфер розумової діяльності та просторових позначень, пов’язаних із протиставленням далекої і близької відстані. Локативна та делокативна семантика, прискорений рух, рух униз ідентифікують низький інтелектуальний рівень людини.

Оскільки ідеалізована модель світу не така стабільна, достовірною й відчутною, як сам світ реальності, оцінні судження не лише беруть участь у її створенні – вони сприяють також її пізнанню. У цьому пізнанні, як і в пізнанні дійсності, значну роль відіграє інтуїція: через відчуття добра людина впізнає ідеальне в реальному [7: 46].

На нашу думку, більшу частину онімів-компонентів фразеологізмів становлять саме конотоніми. Цікавий погляд на проблему містять праця Є. С. Отіна: “В онімів є своє специфічне смислове/лексичне значення, яке на рівні цієї одиниці належить назвати ономастичним, чи ще точніше – онімічним значенням. Аналогічної думки дотримується й М. Ф. Алефіренко, погоджуючись, що онімам властиве ономастичне значення, яке має свою специфіку: “...Оскільки оніми – це слова, то вони не можуть не мати значень як вербалізованого відображення в нашій свідомості об’єкта іменування” [1: 168].

Однак існує концепт оніма, тобто будь-який онім входить до концептуальної системи як її одиниця. І саме з цього погляду, такий вербальний знак позначає одиницю суттєво навантажену різноманітною інформацією. Під час аналізу онімів варто враховувати їхню значну лінгвокультурну навантаженість.

Висновки. Зіставлення семантики *антропонімів* у складі *фразеологічних одиниць* дає можливість зробити висновки, що поширені власні імена, спільні для зіставлюваних мов (*John, Ivan*), мають як позитивну, так і негативну семантику. Спільним у зіставлюваних мовах є те, що образ людини здебільшого є негативним. У межах фразеологічних систем слов’янських мов, порівняно з англійською, оцінна характеристика людини представлена ширше.

Такі одиниці характеризуються яскравою національно-культурною маркованістю. Проте англійські фразеологізми із онімними компонентами значно поступаються у кількості українським. Це пояснюється тим, що у слов’янських фразеологізмах імітація антропонімів-компонентів є більш поширеними, ніж в англійській.

Спільне у фразеологізмах з антропонімними компонентами спостерігаємо на основі інтерлінгвальної інформації, відмінне – в інтралінгвальних знаннях, у ступені засвоєння культурної інформації етносом, етнічних символах, історико-культурній взаємодії.

Як засвідчує аналіз, семантика одних і тих же антропонімів в загальній мовній картині світу репрезентується по-різному. Вони мають різне наповнення та асоціативне поле, відповідно, в різних контекстах вони можуть транслювати як позитивну, так і негативну оцінність.

Мовна картина світу представляє якість єдине смислове онімне поле, в межах якого відбувається семантичне переосмислення назв. Виникнення конотативного значення онімів за своєю сутністю суб’єктивне, і суб’єктивність номінації в антропонімі відображає менталітет народу, особливості його світосприйняття в різні часи та в різних субкультурних

стратумах.

Перспективами дослідження є подальше вивчення аксіологічної семантики лексичних та мовних одиниць, які й дотепер у різних мовах залишаються оказіональними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Алефиренко Н. Ф.* О природе ономастической семантике. Ономастика Поволжья : тезисы 8 междунаrod. конф. / Н. Ф. Алефиренко. – Волгоград, 1998. – С. 165–168.
2. *Баранцев К. Т.* Англо-український фразеологічний словник / К. Т. Баранцев. – Київ : Радянська школа, 1969. – 1052 с.
3. *Лихачев Д. С.* Концептосфера русского языка / Д. С. Лихачев. – Москва : Изд. АН СССР. Сер. лит. и яз. – 1997. – №1. – С. 3–9
4. *Никитина Т. К.* К вопросу о лексикографическом отображении ономастической картины мира. Ономастика Поволжья : тезисы 8 междунаrod. конф. / Т. К. никитина. – Волгоград, 1998. – С. 170–174.
5. *Отин Е. С.* Словарь коннотативных собственных имен / Е. С. Отин. – Донецк : ООО “Юго-Восток, Лтд”, 2004. – 412 с.
6. *Ставицька Л.* Український жаргонний словник / Л. Ставицька. – Київ : Критика, 2005. – 496 с.
7. *Тищенко О. В.* Аксіологічно марковані номінації та стереотипи ритуальної поведінки в різномовному віддзеркаленні (на матеріалі української, польської та російської мов) / О. В. Тищенко. – Рівне : Проблеми зіставної семантики : зб. наук. статей. – 2005. – Вип. 7. – С. 42–47.
8. Lingvo: АBBYYLingvu9.0 Електронний словарь www.Lingvo.ru
9. *Ужченко В.* Фразеологічний словник східнословобожанських і степових говірок Донбасу / В. Ужченко, Д. Ужченко. – 6-е вид., доповн. й переробл. – Луганськ: ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2013. – 552 с.

REFERENCES

1. Alefirenko, N. F. (1998). *O prirode onomasticheskoi semantiki. Onomastyka Povolzh'ya*. Volgograd: Tezisy 8 mezhdunarod. konf., 165–168.
2. Barantsev, K. T. (1969). *Anhlo-ukrayins'kyi frazeolohichnyi slovnyk*. Kyiv: Radyans'ka shkola.
3. Lykhachov, D. S. (1997). *Kontseptosfera russkogo yazyka*. Moskva: Ser. lit. y yaz., №1, 3–9.
4. Nikitina, T. K. (1998). *K voprosu o leksykografichiskom odobrazhenii onomastichnoi kartiny mira. Onomastyka Povolzh'ya*. Volgograd: Tezisy 8 mezhdunarod. konf., 170–174.
5. Otin, E. S. (2004). *Slovar' konnotativnykh sobstvennykh imen*. Donetsk: TOV “Yugo-Vostok, Ltd”.
6. Stavyts'ka, L. (2005). *Ukrayins'kyi zharhomyi slovnyk*. Kyiv: Krytyka.
7. Tyshchenko, O. V. (2005). *Aksiolohichno markovani nominatsii ta stereotypy rytual'noi povedinky v riznomanitnomu vyhlyadi (na materialy ukrayins'koi, pol's'koi ta rosiys'koi mov)*. Rivne: Problemy zistavnoi semantyky: zb. nauk. statei, vyp. 7, 42–47.
8. *Linhvo*: АBBYYLingvu9.0 Élektronnyi slovar' www.Lingvo.ru
9. Uzhchenko, V., Uzhchenko, D.V. (2013). *Frazeolohichnyi slovnyk skhidnoslobozhans'kykh i stepovykh hovirok Donbasu*. 6-e vyd., Dopovn. y pererobl. Luhans'k: LNU imeni Tarasa Shevchenka.

*Стаття надійшла до редколегії 10. 05. 2019
прийнята до друку 10. 06. 2019*

**ASSOCIATIVE-IMAGINATIVE RETHINKING OF THE MEANING OF ENGLISH AND
UKRAINIAN PROPER NAMES IN DIFFERENT LANGUAGE PICTURES OF THE WORLD**

Iryna ZAVARYNSKA

*The Terebovlia's College of the Culture and Art,
Department of Philological Disciplines,
42, Zasnitska Str., Terebovlia, Ternopil Region, Ukraine, 48100,
phone: 0967647386
e-mail: zif30@ukr.net*

The article deals the proper names in the structural-semantic, etymological and comparative aspects. The aim of the article is to establish a semantic structure of connotative proper names in the English and Ukrainian languages, to find out the common and distinctive features of the comparable units in the aspect of the primary and secondary nominations. To solve the aim, it is necessary to describe the semantic structure of onim on the basis of vocabulary definitions, to establish their connotation and to compare the estimated marking of nominations in different spheres of functioning. The main attention of the work is concentrated on the *konotonim*. The language picture of the world is a single semantic unitary domain, within which a semantic rethinking of names is carried out. Phraseological units with name component reflect the language picture of the world of native speakers. They reflect also different facts of reality and denoting also the social status in the Ukraine and English languages. Social organization of society is complex interconnected system of social status to denote which every language has its own marked nominative units. Structurally, they may be in all languages: sentence idioms, word-group idioms, metaphorically generalized proper names and many others. Their transparent metaphorical meaning is indisputable in the contrasted languages. National idioms present a separate universal feature pertained to all languages. These idioms are formed on the basis of the component parts/images characteristic of a definite national community and its language. Most of them coded the information about cultural life of people; they reflect traditions of different societies. Analysis of etymological nuances helps to understand the semantics of the above-mentioned units better. The results obtained enabled the researcher to model a fragment of English and Ukrainian languages associative and verbal network in socio-cultural and linguistic aspects.

Keywords: the picture of the world, the structural-semantic and comparative aspects, phraseological units, proper name, onim.